

PRZYJĘCIE I ODRZUCENIE SPADKU

Poradnik

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI
www.ms.gov.pl

1. Co to jest spadek i jaki jest jego skład?

Z chwilą śmierci spadkodawcy zarówno jego prawa jak i obowiązki przechodzą na spadkobierców. W tym momencie dochodzi do tzw. Otwarcia spadku, czyli zdarzenia, które powoduje, że wszystkie prawa i obowiązki, które do tej pory przysługiwały zmarłemu, przechodzą na spadkobierców (czyli tych, którzy coś w spadku dostają). Dlatego ustalenie, jakie prawa i obowiązki przysługiwały zmarłemu, ma bardzo ważne znaczenie, albowiem dzięki temu wiadomo będzie, co tak naprawdę otrzymają spadkobiercy (czy będą to określone rzeczy, czy określone uprawnienia) lub jakie obowiązki zostaną na nich nałożone. To zaś pozwoli podjąć decyzję o przyjęciu spadku czy też jego ewentualnym odrzuceniu.

2. Co można odziedziczyć?

Z chwilą otwarcia spadku na spadkobiercę przechodzi nie tylko majątek (aktywa), ale także długi (pasywa). Zasadniczo dziedziczeniu podlegają prawa i obowiązki mające charakter majątkowy i cywilnoprawny. Do spadku wchodzi przede wszystkim prawa rzeczowe, czyli ruchomości (m.in. samochód, motocykl, traktor, dzieło sztuki, komputer, książki) i nieruchomości (m.in. działka, dom z działką, odrębna własność lokalu, czyli tzw. mieszkanie hipoteczne), prawa i obowiązki wynikające z oświadczenia woli złożonego innej osobie w sytuacji, gdy spadkodawca zmarł przed dojściem jego oświadczenia do adresata. Te prawa i obowiązki to właśnie spadek. Do masy spadkowej nie wchodzi jednak prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą, jak również prawa, które z chwilą śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są spadkobiercami.

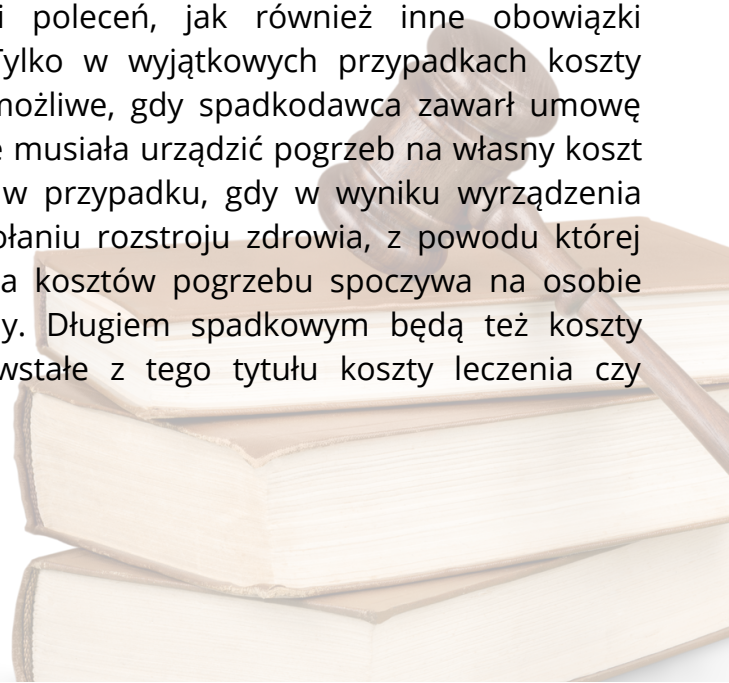
Dziedziczyć można także niektóre ograniczone prawa rzeczowe (np. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, służebność gruntowa, ale wyłącznie z prawem do własności nieruchomości, dla której ta służebność została ustanowiona), z wyjątkiem użytkowania oraz służebności osobistych. Dziedziczne są zastaw (zabezpieczenie wierzytelności na rzeczy ruchomej) i hipoteka (zabezpieczenie wierzytelności na nieruchomości), ale razem z wierzytelnością, którą zabezpieczają.

Na spadkobierców przechodzą środki pieniężne. Dotyczy to także papierów wartościowych, np. akcji, obligacji, weksli. Ponadto dziedziczeniu podlegają też wierzytelności wynikające z umów zawartych przez spadkodawcę (niezapłacony czynsz, niezapłacona faktura za wykonaną usługę) oraz wierzytelności, jakie powstały z wyrządzenia szkody. Prawa i obowiązki spółnika spółki jawnej i spółki komandytowej są dziedziczne (art. 60 § 1, art. 99 i art. 124 § 1 Kodeksu spółek handlowych). To samo dotyczy spółki partnerskiej. W przypadku spółki komandytowo-akcyjnej należy odwołać się do art. 148 § 1 pkt 1 wymienionego kodeksu. Natomiast w stosunku do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, w umowie spółki może znaleźć się ograniczenie lub wyłączenie możliwości wstąpienia do spółki spadkobierców zmarłego spółnika.

Dziedziczne są również prawa i obowiązki majątkowe akcjonariuszy spółki akcyjnej, jednak w tym przypadku statut spółki może przewidywać umorzenie akcji w razie śmierci akcjonariusza. Na spadkobierców przechodzą również majątkowe prawa autorskie oraz prawa do patentu i prawa ochronne na wzór użytkowy.

Dziedziczeniu podlegają prawa i obowiązki wynikające z zapisu zwykłego, poleceń i roszczenie z tytułu zachowku, który przechodzi na spadkobiercę osoby uprawnionej jedynie wtedy, gdy spadkobiercy ci należą do kręgu osób uprawnionych do zachowku po pierwszym spadkodawcy. Spadkobierca dziedziczy także prawo wynikające z posiadania, które ma podstawowe znaczenie przy zasiedzeniu nieruchomości. Posiadacz nieruchomości, który nie jest jej właścicielem, nabywa własność, jeśli posiada ją nieprzerwanie od lat 20 jako posiadacz samoistny w dobrej wierze albo po upływie lat 30, gdy uzyska posiadanie w złej wierze. Jeżeli podczas biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania w wyniku dziedziczenia, spadkobierca może doliczyć do czasu, przez który sam posiada nieruchomość, czas posiadania spadkodawcy.

Na spadkobierców przechodzą jednak nie tylko aktywa, ale również długi, które pozostawił zmarły. Nie dotyczy to zaś wszystkich praw i zobowiązań spadkodawcy. Część z nich jest wyłączona z dziedziczenia i nie wchodzi do masy spadkowej. Po pierwsze na spadkobierców spadkodawcy przechodzą długi wynikające z zawartych przez niego zobowiązań. Dotyczy to zarówno długów z zawartych przez niego umów (np. niezapłacony rachunek czy faktura), czynu niedozwolonego (np. zniszczenie cudzego mienia czy spowodowanie wypadku), jak i nienależytego wykonania zobowiązania (np. konieczność zwrotu zaciągniętego przez spadkodawcę kredytu czy pożyczki). Długiem spadkodawcy są również koszty pogrzebu spadkodawcy w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku, koszty postępowania spadkowego, obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachówek oraz obowiązek wykonania zapisów zwykłych i poleceń, jak również inne obowiązki przewidziane w przepisach kodeksu cywilnego. Tylko w wyjątkowych przypadkach koszty pogrzebu nie będą wchodzić do spadku. Jest to możliwe, gdy spadkodawca zawarł umowę dożywocia i osoba zobowiązana z tej umowy będzie musiała urządzać pogrzeb na własny koszt (chyba że w umowie tej ustalono inaczej). Także w przypadku, gdy w wyniku wyrządzenia szkody polegającej na uszkodzeniu ciała lub wywołaniu rozstroju zdrowia, z powodu której nastąpiła śmierć spadkodawcy, obowiązek pokrycia kosztów pogrzebu spoczywa na osobie zobowiązanej do naprawienia wyrządzonej szkody. Długiem spadkowym będą też koszty związane z ostatnią chorobą spadkodawcy i powstałe z tego tytułu koszty leczenia czy sprawowania opieki.

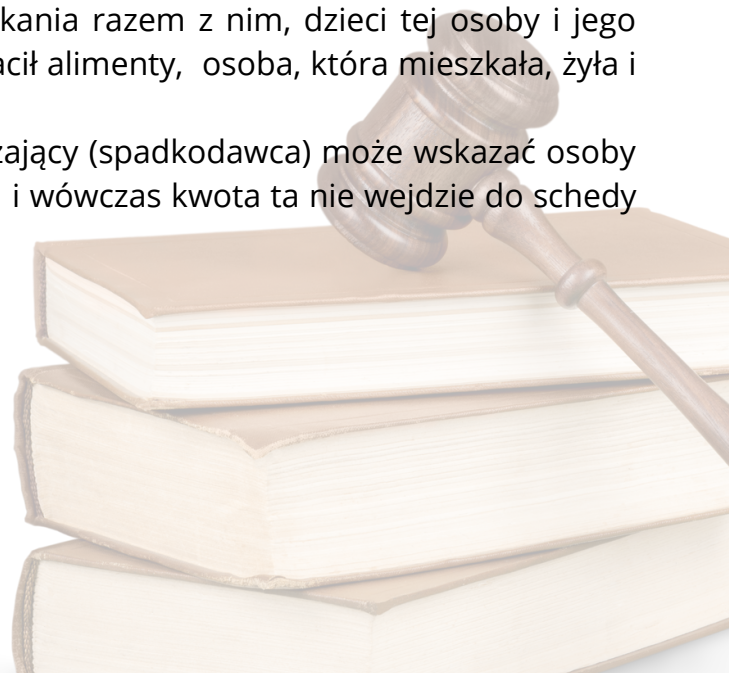

3. Co nie podlega dziedziczeniu?

Do spadku nie wchodzi prawa i obowiązki, które są ściśle związane z osobą spadkodawcy, jak również prawa, które z chwilą jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami.

Wśród nich są:

1. prawa i obowiązki zmarłego, które nie mają charakteru majątkowego (np. dobra osobiste w postaci dobrego imienia);
2. prawa i obowiązki majątkowe ściśle związane z osobą zmarłego (czyli takie, które opierają się na głębokim zaufaniu jednej osoby do drugiej albo takie, których nikt inny poza spadkodawcą nie może wypełnić), np.:
 - użytkowanie (czyli obciążenie rzeczy prawem do jej używania i pobierania z niej pożytków) oraz służebność osobista (nieruchomość jest obciążona służebnością na rzecz oznaczonej osoby fizycznej),
 - prawo dożywocia,
 - prawo do żądania alimentów i obowiązek alimentacyjny,
 - prawo do renty przyznanej w związku z uszkodzeniem ciała lub wywołaniem rozstroju zdrowia oraz z tego tytułu żądania wyłożenia z góry określonej kwoty na koszty leczenia lub koszty przygotowania do innego zawodu,
 - uprawnienia członka spółdzielni
 - prawa z umów cywilnoprawnych (dzieła i zlecenia),
 - prawa i obowiązki współnika spółki cywilnej (k.c. dopuszcza jednak możliwość wejścia spadkobierców zmarłego współnika do spółki na jego miejsce; zastrzeżenie takie powinno znaleźć się w umowie spółki, a gdy nie ma, pozostali współnicy muszą się rozliczyć ze spadkobiercami),
 - inne prawa ściśle związane ze spadkodawcą;
3. prawa i obowiązki, które po śmierci spadkodawcy otrzymują osoby oznaczone niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami, np.:
 - w przypadku śmierci osoby najmującej mieszkanie w jej miejsce (w stosunek najmu) wstępują: małżonek, który nie najmował mieszkania razem z nim, dzieci tej osoby i jego współmałżonka, inne osoby, na które zmarły płacił alimenty, osoba, która mieszkała, żyła i była w związku ze zmarłym,
 - w umowie ubezpieczenia osobowego ubezpieczający (spadkodawca) może wskazać osoby uprawnione do otrzymania sumy ubezpieczenia i wówczas kwota ta nie wejdzie do schedy spadkowej,

- kwota pieniężna zgromadzona przez zmarłego na rachunku oszczędnościowym, rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym i rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej może zostać wypłacona osobom, które spadkodawca przed swoją śmiercią pisemnie wskazał bankowi – może to zrobić na rzecz wybranych przez siebie osób: małżonka, wstępnych (rodziców, dziadków), zstępnych (dzieci, wnuków) lub rodzeństwa; kwota wypłaty – bez względu na liczbę dyspozycji – nie może być jednak wyższa od dwudziestokrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw (bez wypłat z nagród) ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na ostatni miesiąc przed śmiercią posiadacza rachunku; należy przy tym pamiętać, że taka kwota nie wchodzi do spadku po posiadaczu rachunku; dyspozycja wkładem na wypadek śmierci może być w każdym czasie przez posiadacza rachunku zmieniona lub odwołana na piśmie,
 - udział w spółdzielni przysługujący spadkodawcy może zostać wypłacony osobie określonej w oświadczeniu, które spadkodawca złożył na piśmie przed swoją śmiercią,
 - można dokonać odpowiedniego zapisu w umowie, że służebność mieszkania (czyli określone uprawnienie do mieszkania) będzie przysługiwać dzieciom, rodzicom lub małżonkowi niezależnie od tego, czy są oni spadkobiercami czy nie,
 - do schedy spadkowej nie zalicza się praw majątkowych ze stosunku pracy, jeśli spadkodawca pozostawił osoby uprawnione do renty rodzinnej; w takim przypadku prawa te przejdą w równych częściach na małżonka oraz inne osoby spełniające warunki do uzyskania renty; dopiero gdy zaistnieje sytuacja, że nie ma takich osób uprawnionych, prawa te wejdą do spadku,
 - w przypadku środków zgromadzonych na rachunku zmarłego członka otwartego funduszu emerytalnego, członek takiego funduszu może wskazać imiennie osobę lub kilka osób, którym po śmierci zostaną wypłacone środki zgromadzone na rachunku; jeżeli zmarły nie pozostawał we wspólności majątkowej małżeńskiej, fundusz przekaże połowę środków małżonkowi (w zakresie, w jakim stanowiły przedmiot małżeńskiej wspólności ustawowej); w wypadku braku imiennego wskazania takich osób, środki te wchodzi do spadku;
4. prawa i obowiązki o charakterze administracyjnoprawnym, np. wynikające z zezwolenia lub koncesji na prowadzenie działalności gospodarczej;
- b) zobowiązania podatkowe, chociaż przepisy Ustawy o ordynacji podatkowej przewidują, że do odpowiedzialności spadkobierców za zobowiązania podatkowe spadkodawcy stosuje się przepisy kodeksu cywilnego, to jednak organy podatkowe muszą w odrębnych decyzjach orzec o zakresie odpowiedzialności poszczególnych osób będących spadkobiercami lub określić wysokość nadpłaty albo zwrotu podatku;
 - obowiązki wynikające z przepisów karnych (przepisy dotyczące wykroczeń i przestępstw), np. obowiązki zapłaty grzywny (mandat za szybką jazdę albo złe parkowanie jest grzywną, w związku z tym nie przechodzi ona na spadkobierców).
-

4. Jak są możliwości przyjęcia spadku?

Z uwagi na to, że w spadku możemy otrzymać nie tylko majątek, ale także długi, warto wcześniej zastanowić się i sprawdzić, czy przyjąć go, czy też lepiej odrzucić. Te ostatnie jest ważne zwłaszcza w sytuacji, gdy zobowiązania zmarłego nie są wyższe niż pozostawiony majątek. W tej sytuacji spadkobierca staje przed dylematem – czy taki spadek lepiej przyjąć, czy też odrzucić? Nie ma na to jednej dobrej odpowiedzi. Warto jednak zabezpieczyć się przed niektórymi konsekwencjami związanymi z przyjęciem czy odrzuceniem spadku, zwłaszcza że nie mamy obowiązku dziedziczenia.

UWAGA!

Skarb Państwa ani gmina nie mogą odrzucić spadku, który im przypadł z mocy ustawy. Skarb Państwa ani gmina nie składają oświadczenia o przyjęciu spadku, a spadek uważa się za przyjęty z dobrodziejstwem inwentarza.

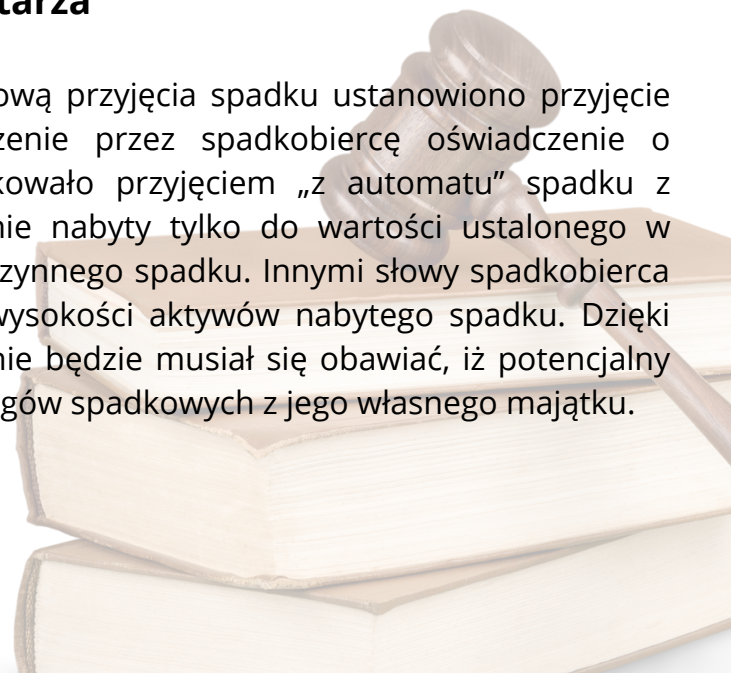
4.1. Możliwości przyjęcia spadku

4.1.1. Przyjęcie proste

Przyjęcie proste spadku oznacza przyjęcie spadku bez ograniczenia odpowiedzialności za długi. Spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe bez żadnych ograniczeń i z całego majątku. W sytuacji, gdy długi spadkowe będą przewyższały wartość masy spadkowej, spadkobierca będzie musiał je spłacić z własnego majątku. Jeżeli decydujemy się na przyjęcie spadku bez ograniczania odpowiedzialności za długi, konieczne jest złożenie oświadczenia w sądzie czy u notariusza. Brak takiego oświadczenia jest jednoznaczny z przyjęciem z dobrodziejstwem inwentarza.

4.1.2. Przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza

Od 18 października 2015 r. jako formę podstawową przyjęcia spadku ustanowiono przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Niezłożenie przez spadkobiercę oświadczenia o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku będzie skutkowało przyjęciem „z automatu” spadku z dobrodziejstwem inwentarza, tzn. spadek zostanie nabyty tylko do wartości ustalonego w wykazie inwentarza albo spisie inwentarza stanu czynnego spadku. Innymi słowy spadkobierca będzie odpowiadał za długi spadkowe tylko do wysokości aktywów nabytego spadku. Dzięki takiemu rozwiązaniu spadkobierca co do zasady nie będzie musiał się obawiać, iż potencjalny wierzyciel będzie chciał dochodzić zaspokojenia długów spadkowych z jego własnego majątku.

Jeżeli jednak spadkodawca zmarł wcześniej, to stosuje się ówczesne zasady, czyli w razie braku oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza spadek przyjmuje się wprost (czyli z pełną, bez ograniczeń odpowiedzialnością za ewentualne długi). Dopiero śmierć opo 18 października 2015 r. umożliwia zastosowanie nowych zasad, czyli automatycznie spadek przyjmowany jest z dobrodziejstwem inwentarza bez potrzeby składania dodatkowych oświadczeń.

Przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza oznacza, że spadkobierca odpowiada za długi spadkodawcy tylko do wysokości wartości spadku (wartości ustalonego w inwentarzu stanu czynnego spadku, czyli rzeczywistej wartości schedy spadkowej). To jest najbezpieczniejsza forma przyjęcia spadku, która pozwala uniknąć spłacania długów z własnej kieszeni, gdy spadek okaże się mniejszy niż długi. Decydując się na przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza, musimy w ciągu 6 miesięcy od dnia, w którym dowiedzieliśmy się od naszym prawie do spadku, złożyć w sądzie rejonowym miejsca zamieszkania lub pobytu albo u notariusza oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza. To zabezpiecza nas, gdyż przejmujemy długi tylko do wysokości spadku. Jeśli się okaże, że majątek spadkodawcy np. wart 25 000,00 zł, to spadkobierca będzie musiał zwrócić wierzycielom tylko tę kwotę bez względu na to, jak duże były zadłużenia spadkodawcy. W sytuacji, gdy nie wiemy, co wchodzi w skład spadku i jaką wartość przedstawia majątek spadkowy, możemy zdecydować się na wystąpienie z wnioskiem o dokonanie spisu inwentarza. Spis inwentarza obejmuje całość majątku spadkowego dla określenia jego składu oraz wartości, stanowiąc zarazem podstawę ograniczenia odpowiedzialności spadkobierców za długi spadkowe.

Spis inwentarza jest sposobem ustalenia majątku spadkowego osoby zmarłej i jego wartości. Spełnia również funkcję zabezpieczenia spadku. Może on zostać sporządzony na dwa sposoby:

- na wniosek sąd spadku wydaje postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza;
- wniosek o sporządzenie spisu inwentarza kieruje się bezpośrednio do komornika.

Sposób pierwszy

Na wniosek sąd wydaje postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza

Kto może złożyć wniosek?

W pierwszym przypadku wniosek może zgłosić osoba, która uprawdopodobni, że jest spadkobiercą, uprawnionym do zachowku lub zapisobiercą, albo wykonawcą testamentu, tymczasowy przedstawiciel lub wierzyciel mający pisemny dowód należności przeciwko spadkodawcy. Istotnym jest, że w przypadku, gdy sporządzenia spisu żąda wierzyciel, postanowienie w tym przedmiocie zostaje wydane przez sąd spadku dopiero po wysłuchaniu spadkobiercy, chyba że nie jest to możliwe ze względu na to, że nie jest on znany albo nie ma z nim kontaktu.

Gdzie złożyć wniosek?

Wniosek należy złożyć do sądu ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy, a jeżeli jego miejsca zwykłego pobytu w Polsce nie da się ustalić, do sądu miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część. W braku powyższych podstaw sądem spadku jest sąd rejonowy dla m.st. Warszawy.

Opłata

Od wniosku pobiera się opłatę stałą w wysokości 100 zł.

Jakie są działania sądu?

Sąd zarządza niezwłocznie ogłoszenie o wydaniu postanowienia o sporządzeniu spisu inwentarza. Ogłoszenie takie powinno zawierać następujące informacje:

- imię i nazwisko, numer PESEL (jeśli został nadany) oraz ostatni adres spadkodawcy,
- datę śmierci spadkodawcy,
- pouczenie, że osoby uprawnione do złożenia wniosku mogą uczestniczyć w sporządzeniu inwentarza, w szczególności zgłaszać przedmioty należące do spadku, przedmioty zapisów windykacyjnych lub długi spadkowe, które podlegają zamieszczeniu w spisie inwentarza.

Sporządzenie spisu inwentarza następuje co do zasady na wniosek. Postanowienie o spisie inwentarza sąd wydaje z urzędu w wypadkach wskazanych w ustawie, np. jeżeli sąd ustanowił kuratora do zarządu spadkiem a inwentarz nie był przeprowadzony. W przypadku, gdy postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza zostało wydane z urzędu, sąd, który wydał takie postanowienie kieruje do komornika polecenie sporządzenia spisu inwentarza. Podstawą postępowania mającego na celu sporządzenie spisu jest postanowienie zaopatrzone z urzędu we wzmiankę o wykonalności. Nadzór nad czynnościami komornika sprawuje sąd, który wydał postanowienie.

Sąd spadku może, w razie potrzeby zamieszczenia w spisie inwentarza rzeczy znajdujących się w okręgu innego sądu, zwrócić się do tego sądu o wykonanie potrzebnych czynności. Następnie sąd wezwany przekazuje akta sądowi spadku.

Czy przysługuje środek odwoławczy?

Na postanowienie w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza przysługuje zażalenie.

Sposób drugi

Wniosek o sporządzenie spisu inwentarza kieruje się bezpośrednio do komornika

Kto może złożyć wniosek?

W tym przypadku uprawnionymi do zgłoszenia wniosku są te same osoby, które w przypadku złożenia wniosku bezpośrednio do sądu.

Gdzie złożyć wniosek?

Wniosek może zostać zgłoszony bezpośrednio komornikowi, który byłby właściwy do wykonania postanowienia sądu spadku o sporządzeniu spisu inwentarza.

Opłata

Opłata od wniosku o sporządzenie spisu inwentarza wynosi 400 zł.

Jakie są działania komornika?

Komornik niezwłocznie przystępuje do sporządzenia spisu inwentarza i zawiadamia o tym sąd spadku, który wydaje postanowienie w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza.

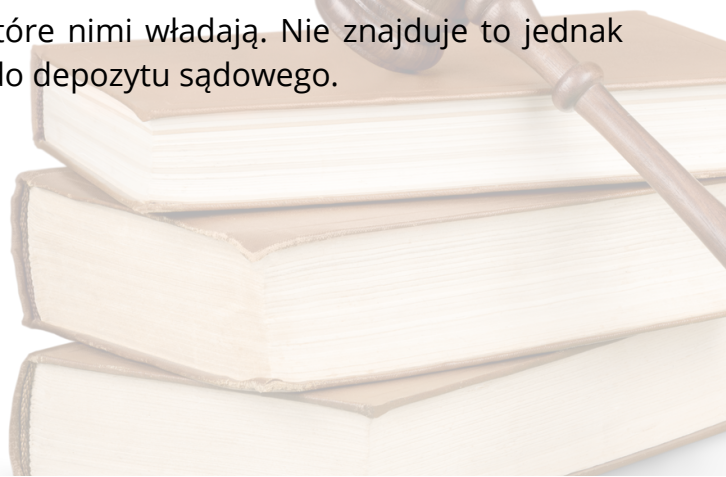
W sytuacji, gdy sąd oddali albo odrzuci wniosek o sporządzenie spisu inwentarza, bądź umorzy postępowanie, spis sporządzony przez komornika rodzi takie same skutki, jak złożenie wykazu inwentarza.

Zawiadomienie o sporządzeniu spisu inwentarza

Komornik zawiadamia wnioskodawcę oraz uczestników postępowania o terminie sporządzenia spisu inwentarza. Zawiadomieni zostają również spadkobierca i zapisobierca windykacyjny, których miejsca pobytu są znane, jak również wykonawca testamentu, tymczasowy przedstawiciel, kurator spadku, dozorca i zarządca tymczasowy, jeżeli byli ustanowieni. Podkreślić należy, że niestawiennictwo wymienionych osób nie wstrzymuje czynności.

Co jest zamieszczane w spisie inwentarza?

Komornik zamieszcza przedmioty należące do spadku i przedmioty zapisów windykacyjnych, z zaznaczeniem wartości każdego z nich oraz długi spadkowe ze wskazaniem wysokości każdego z nich. Istotnym jest, że komornik ustala wartość przedmiotów należących do spadku i przedmiotów zapisów windykacyjnych według stanu i cen z chwili otwarcia spadku, czyli chwili śmierci spadkodawcy. Wysokość długów spadkowych komornik ustala według stanu z chwili otwarcia spadku. Zaznaczyć należy, iż ruchomości i nieruchomości wskazane w spisie inwentarza pozostają w posiadaniu osób, które nimi władają. Nie znajduje to jednak zastosowania w przypadku ruchomości złożonych do depozytu sądowego.

Spis inwentarza komornik sporządza w obecności dwóch świadków przez niego powołanych. Zasadniczo świadkiem powinna być osoba dorosła, bezstronna, mająca zdolność postrzegania i komunikowania swych spostrzeżeń.

Uzupełnienie spisu inwentarza

Sąd spadku wydaje postanowienie o sporządzeniu uzupełniającego spisu inwentarza w przypadku ujawnienia przedmiotu należącego do spadku, przedmiotu zapisu windykacyjnego lub długu spadkowego niezamieszczonego w spisie inwentarza. Przy czym w przypadkach, w których postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza wydaje się z urzędu, postanowienie o sporządzeniu uzupełniającego spisu inwentarza wydaje się również z urzędu.

5. Jak przyjąć lub odrzucić spadek?

Jak już wcześniej wskazano, spadkobierca nabywa spadek z mocy samego prawa z chwilą jego otwarcia (czyli śmierci spadkodawcy). Nie ma na to wpływu decyzyjność, czy spadkobierca chce nabyć spadek, czy też nie. Może on nawet nie wiedzieć o śmierci spadkodawcy i nie chce przyjąć spadku, albo może się nie domyślać, że jakiś daleki krewny coś mu przekazał w testamencie. Jednak nabycie takie nie jest ostateczne i nieodwołalne. Spadkobierca nie ma obowiązku nabycia spadku i może go odrzucić, co powoduje, że zostaje on wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku. W tej kwestii każdy ze spadkobierców staje przed wyborem: złożyć oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku. Dopiero po złożeniu jednego z takich oświadczeń, nabycie lub odrzucenie spadku staje się ostateczne.

Przyjęcie i odrzucenie spadku (także zapisu windykacyjnego) jest jednostronną czynnością prawną spadkobiercy, który może złożyć ją osobiście lub przez pełnomocnika. W sytuacji, gdy oświadczenie składane jest osobiście, spadkobierca musi mieć pełną zdolność do czynności prawnych, gdyż w przeciwnym wypadku niezbędna będzie zgoda sądu opiekuńczego. W związku z tym osoby małoletnie oraz osoby ubezwłasnowolnione (całkowicie lub częściowo) składają takie oświadczenie przez swego przedstawiciela ustawowego. Na odrzucenie spadku w imieniu osoby niemającej pełnej zdolności do czynności prawnych niezbędna jest zgoda sądu opiekuńczego. Z kolei pełnomocnictwo do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku powinno być pisemne z podpisem urzędowo poświadczonym.

Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku składa się przed właściwym sądem rejonowym lub notariuszem. Sądem właściwym jest ten, w którego okręgu znajduje się miejsce zamieszkania lub pobytu składającego oświadczenie. Możliwe jest też złożenie stosownego oświadczenia przed sądem, przed którym toczy się postępowanie o stwierdzenie praw do spadku. Przesłanie oświadczenia do sądu należy do obowiązków notariusza lub sądu, przed którym oświadczenie o przyjęciu spadku zostało złożone.

Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może być złożone w formie pisemnej (z podpisem urzędowo poświadczonym) lub też ustnie do protokołu. Nie może być złożone pod warunkiem (czyli skuteczność oświadczenia nie może być uzależniona od zdarzenia przyszłego i niepewnego) lub z zastrzeżeniem terminu.

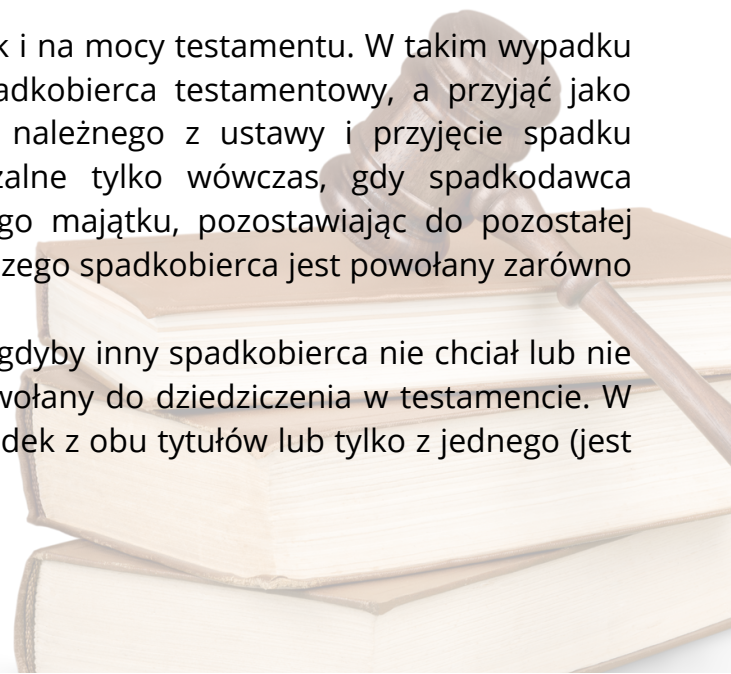
Oświadczenie powinno zawierać:

- imię i nazwisko spadkodawcy, datę i miejsce jego śmierci oraz
- miejsce jego ostatniego zamieszkania;
- tytuł powołania do spadku, czyli wskazanie podstawy, na której oparte jest prawo do dziedziczenia (z ustawy czy z testamentu);
- treść złożonego oświadczenia, czyli zadeklarowanie sposobu przyjęcia lub odrzucenie spadku;
- informacje o znanych składającemu oświadczenie spadkobiercach ustawowych, testamentach (nawet jeżeli składający oświadczenie uważa je za nieważne), danych dotyczących treści i miejsca przechowywania ewentualnych testamentów.

Do oświadczenia powinno się też dołączyć wypis aktu zgonu spadkodawcy (lub prawomocne orzeczenie sądowe o uznaniu za zmarłego albo o stwierdzeniu zgonu), jeżeli dokumenty te nie zostały wcześniej złożone. Od wniosku o odebranie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku uiszcza się opłatę stałą w kwocie 100 zł.

Należy pamiętać, że raz złożone oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku jest definitywne i nieodwołalne. Oznacza to, że nie można później zmienić zdania i wycofać oświadczenia. Można się jednak uchylić od jego skutków, jeżeli zostało dotknięte wadą braku świadomości lub swobody, błędu oraz groźby (w takim wypadku należy jednocześnie złożyć oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku). Zasadą jest, że spadkobierca właściwą dla siebie część spadku po spadkodawcy może przyjąć tylko w całości, to znaczy nie może go częściowo odrzucić. Od reguły tej istnieją jednak pewne wyjątki. Dotyczy to sytuacji, w której spadkobierca posiada dwa niezależne od siebie tytuły powołania do spadku, tzn.:

- jest powołany do spadku zarówno z ustawy, jak i na mocy testamentu. W takim wypadku spadkobierca może odrzucić spadek jako spadkobierca testamentowy, a przyjąć jako spadkobierca ustawowy. Odrzucenie spadku należnego z ustawy i przyjęcie spadku przypadającego z testamentu jest dopuszczalne tylko wówczas, gdy spadkodawca rozrządził w testamencie tylko częścią swojego majątku, pozostawiając do pozostałej części dziedziczenie ustawowe, w następstwie czego spadkobierca jest powołany zarówno z ustawy, jak i na mocy testamentu;
- jest spadkobiercą podstawionym na wypadek, gdyby inny spadkobierca nie chciał lub nie mógł dziedziczyć oraz równocześnie został powołany do dziedziczenia w testamencie. W takim wypadku spadkobierca może przyjąć spadek z obu tytułów lub tylko z jednego (jest to uzależnione od woli spadkobiercy);

- został powołany wraz z innymi osobami do spadku w testamencie, przy czym jeden ze spadkobierców testamentowych nie chce lub nie może dziedziczyć, a spadkodawca nie wskazał sposobu postępowania z takim udziałem. W tej sytuacji udział przypada pozostałym spadkobiercom testamentowym adekwatnie do przypadających im udziałów (tzw. przyrost). W takim wypadku spadkobierca może przyjąć spadek z obu tytułów lub tylko z tytułu powołania w testamencie; niedopuszczalne jest natomiast odrzucenie spadku z tytułu powołania w testamencie i przyjęcie z tytułu przyrostu.

Nabycie spadku nie jest uzależnione od późniejszego uzyskania potwierdzenia, że jest się spadkobiercą (czyli sądowego stwierdzenia nabycia spadku albo uzyskania od notariusza aktu poświadczenia dziedziczenia). Należy pamiętać, że do czasu przyjęcia spadku spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe wyłącznie ze spadku. Z chwilą przyjęcia spadku następuje połączenie masy spadkowej z majątkiem spadkobiercy, co prowadzi do powstania odpowiedzialności za długi spadkowe z całości majątku lub w przypadku przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza – do wartości ustalonego w inwentarzu stanu czynnego spadku.

6. Jakie są terminy do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku?

Powołany do spadku powinien dokonać wyboru w ciągu 6 miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się, że należy mu się spadek. Wyboru dokonuje się przez złożenie przed notariuszem lub we właściwym sądzie rejonowym stosownego oświadczenia o nabyciu lub odrzuceniu spadku.

Przykład:

Kazimierz zmarł 2 stycznia 2010 roku. Jego syn Jerzy, który mieszka w Gdyni, dowiedział się o śmierci ojca dnia 30 stycznia 2010 roku. Należy uznać, że od tego dnia wiedział, że przysługuje mu część spadku po ojcu. Jerzy może więc złożyć oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku do dnia 30 lipca 2010 roku.

UWAGA!

Jeżeli spadkobierca nie ma ukończonych 18 lat lub jest ubezwłasnowolniony (np. z powodu choroby psychicznej lub niedorozwoju umysłowego), to bieg sześciomiesięcznego terminu rozpoczyna się z chwilą, gdy opiekun spadkobiercy albo jego przedstawiciel ustawowy dowiedział się o tym, że spadkobiercy należy się spadek.

Jeżeli przed upływem terminu złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku spadkobierca zmarł, może być ono złożone przez jego spadkobierców. W sytuacji, gdy spadkobierca w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym dowiedział się, że jest uprawniony do spadku, nie złoży stosownego oświadczenia, to następują takie same skutki, jakby spadkobierca złożył oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

